

L'evolució del mapa teatral a Barcelona es desenvolupa en paral·lel a la història mateixa de la ciutat, en un itinerari en el qual el teatre té un paper destacat a l'hora d'intuir el creixement i la transformació urbans. Observar la cronologia dels teatres situada damunt la trama urbana barcelonina ens permet de copsar un recorregut que descobreix la capacitat urbanitzadora del fet teatral a la ciutat moderna.

Així, els teatres de nova construcció, en les seves successives ubicacions, en espais fronterers o de nova obertura, anticipen el desenvolupament urbanístic fins ben entrat el segle XX. A partir dels anys trenta d'aquest segle, en decaure la seva preeminència com a espectacle popular en favor d'altres expressions artístiques, el fet teatral també canvia de funció, la qual cosa incideix en la seva localització en el mapa de la ciutat, amb tot de zones urbanes «especialitzades» en teatre.

L'objecte d'estudi d'aquesta guia és el patrimoni teatral edificat, un patrimoni en alguns casos encara pervivent i en d'altres desaparegut o amenaçat. No es tenen presents les manifestacions teatrals o parateatrals com ara festes, processons o entrades reials, que per bé que serien indicadors importants per avaluar la presència de l'esdeveniment teatral en la vida ciutadana no ho són a l'hora d'estudiar el paper dels teatres en el creixement urbanístic de Barcelona.

El recorregut temporal descrit l'oferim organitzat mitjançant una seqüència de mapes teatrals de la ciutat, articulada segons uns períodes en els quals es produeix una conjunció entre activitat teatral, construcció de teatres i desenvolupament urbà. La seva definició, doncs, ha tingut en compte tant els esdeveniments de la història teatral barcelonina com els de la mateixa història urbanística de la ciutat.

Teatre Nacional de Catalunya (OTR).

La mirada històrica de la guia relaciona el patrimoni arquitectònic teatral de Barcelona amb la seva evolució urbana, amb una anàlisi de caràcter morfològic a partir dels plànols resultants. Una visió en la qual la Rambla, el passeig de Gràcia, la plaça de Catalunya o el barri de Gràcia apareixen com a eixos i àrees teatrals clarament reconeixibles en els plànols històrics i en el plànol de la situació contemporània.

La cartografia que aquí es presenta mostra com el mapa teatral barcelonès del present està constituït per la successió de pòsits del passat: indrets on el teatre va establir-se esplendorosament durant un temps i que després va anar abandonant, pervivències arquitectòniques teatrals històriques en actiu i nous teatres de construcció recent. Una història d'entres i desencontres entre el fet teatral i l'evolució de la ciutat.

En molts dels llocs de Barcelona on en el passat el teatre va tenir una presència destacada, avui encara queden vestigis del seu pas. Una memòria afeblida, més present encara a la Rambla, per bé que amb el Teatre Principal pendent de recuperar. Perduda, consumida, irrecuperable al passeig de Gràcia i a la plaça de Catalunya. Renaixent al Paral·lel, això sí, transfigurada.

El mapa teatral de la Barcelona contemporània és ben divers. A les sales històriques s'hi sumen d'altres de més modernes situades en àrees noves amb vocació de centralitat, com ara la plaça de les Glòries i la Ciutat del Teatre de Montjuïc. I els edificis de caràcter més monumental i grandiloqüent conviuen amb els humils teatres d'entitats i ateneus i amb els refugis de l'avantguarda teatral difosos pels barris.

Cicle: Bona Gent, episodi: "De la impossibilitat de concebre la pròpia mort". La Poderosa. 2002. Roger Bernat, Iago Pericot i Juan Navarro.

TEATRES/BCN
GUIA D'HISTÒRIA URBANA

bcn.cat/museuhistoria
facebook.com/barcelonacultura
twitter.com/bcnultura

Museu d'Història de Barcelona
Plaça del Rei, s/n
08002 Barcelona
Informació i reserves:
Tel. 93 256 21 22
reservesmuhba@bcn.cat

- GUIES D'HISTÒRIA URBANA DEL MUHBA:**
- 1. BARCELONA/BCN
 - 2. DIAGONAL/BCN
 - 3. PARCS/BCN
 - 4. GÒTIC/BCN
 - 5. AIGUA/BCN
 - 7. BARRAQUES/BCN
 - 8. DEFENSA 1936-39/BCN
 - 9. ORIENT/BCN
 - 10. SEAT 1950-65/BCN
 - 11. POBLENOU/BCN
 - 12. TEATRES/BCN
 - 13. COOPERATIVES 1842-1936/BCN

© MUHBA 2012 1a edició: desembre 2012

AUTORIA: Antoni Ramon Guillem Aloy

FOTOGRAFIA: Arxius Fotogràfic de Barcelona, Arxius Històric de la Ciutat de Barcelona, Arxius Mas, Arxius Nacional de Catalunya, Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques, Col·lecció Jordi Barón, Colita, Edmond Mestres, Institut Cartogràfic de Catalunya, Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya, Josep Brangulí, Lluís Cuspina, Observatori de Teatres en Risc, Roger Bernat, Xavier Basiana (Nau Ivanow)

COORDINACIÓ: Marta Iglesias, Ana Shelly
CONSULTOR: Xavier Cazeneuve
IDEA I MAQUETACIÓ: Antoni Ramon, Guillem Aloy, MUHBA

001 PRINCIPAL
La Rambla, 27-29
1597-1603. Casa de les Comèdies, Teatre de la Santa Creu. 1787. Incendi. 1788. Nova sala. Francisco Cabrer. 1847. Projecte de Francisco Daniel Molina. 1849. Teatre Principal. 1915, 1924 i 1933. Incendis. 1918, 1934. Reformes.

009 GRAN TEATRE DEL LICEU
La Rambla, 51-59
1994, Incendi. 1999. Projecte de reconstrucció i ampliació. Ignasi de Solà-Morales, Lluís Dilmé, Xavier Fabré, arquitectes.

020 TÍVOLI
Casp, 8
1919. Projecte de Miquel Moredell i Rius, arquitecte.

079 EL CENTRE. GRÀCIA
Ros de Olano, 719
1913. Inauguració. Francesc Berenguer i Mestres, arquitecte.

082 GOYA
Joaquín Costa, 68
1916. Inauguració. Miquel Àngel Navarro Pérez, arquitecte.

099 GREC
Passeig de Santa Madrona, 38
1928-1929. Ramon Reventós, Nicolau Maria Rubió i Tudurí, arquitectes.

102 LLIBRE DE GRÀCIA
Montseny, 47
1976. Reforma de la Cooperativa La Lleialtat. Fabià Puigserver. 2003. Tancament. 2010. Inauguració. J. F. Guardia, arquitecte.

154 TNC
Plaça de les Arts, 1
1996-1997. Inauguració. R. Bofill, arquitecte.

158 INSTITUT DEL TEATRE
Plaça de Margarida Xirgu
2000. Teatre Ovidi Montllor. Teatre-Estudi. R. Sanabria, L. Comerón, arquitectes. Ibàñez-Vantjes, consultors.

159 LLIBRE MONTJUÏC
Passeig de Santa Madrona, 40-46
2001. Inauguració. M. Núñez, J. F. Guardia, arquitectes.

1939-2001 1939-1967. Un llarg parèntesi / 1967-2001. De l'off Barcelona a la institucionalització del teatre

Després del 1939, encara que el procés ja s'havia iniciat abans, el teatre canvia de funció i deixa de ser l'espectacle d'entreteniment popular principal enfront del cinema i, posteriorment, de la televisió. En un dècades constant, uns locals es tanquen i d'altres es converteixen en cinemes. En aquests anys de la dictadura, i especialment des de mitjan anys seixanta fins a finals dels anys setanta, quan en determinats àmbits el fet teatral a Barcelona se significava com a expressió de resistència al franquisme, trobà en el teixit de locals d'entitats una infraestructura capaç d'abrigar propostes de renovació escènica. Un rol que tingué el Casino de l'Aliança del Poblenou, acollint l'off Barcelona, el Centre Parroquial d'Horta i l'Orfeo de Sants, entre d'altres. De tots aquests teatres, el cas més conegut és el del Teatre Líure. La seva fundació a Gràcia, l'any 1976, marcà una tendència que va seguir altres companyies que també van trobar el seu espai en el territori gracienc. En sales d'entitats tradicionals, com ara el Teatreuna o la Cooperativa de Teixidors a Mà (1988), o en locals de lloguer, on es van obrir sales de petit format, com ara la Sala Beckett (1989) i l'Artenbrut (1993).

També l'atzar pot ser el desencadenant de transformacions en el mapa teatral, com succeí l'any 1983, quan es «descobriren» els Tallers Municipals de Montjuïc, per posar en escena *Tragédie de Carmen*, fet que iniciava un procés d'institucionalització d'espais teatrals a la ciutat. Un camí que s'havia encetat amb la reforma i l'impuls de teatres existents, com ara el Romea (1981) i el Poliorama (1985) i que acabà amb la construcció de teatres emblema, com és ara el Teatre Nacional de Catalunya (1997), el nou Liceu (1999) i el conjunt de la Ciutat del Teatre, amb el Mercat de les Flors, l'Institut del Teatre (2000) i la nova seu del Teatre Lliure (2001). I mentre els teatres institucionals volen intervenir activament en la reforma de la ciutat, des d'altres mons al marge de la cultura oficial s'obren a l'experimentació petits espais, a vegades no tan petits, que generen una activitat canviant, intensa i, sovint, vital.

CARTOGRAFIA TEATRAL 1939-2001
000 Teatres en actiu durant tot el període
001 Teatres inaugurats al llarg del període
002 Teatres desapareguts durant el període
003 Teatres desapareguts

Dipòsit Legal B 34410-2012. ISSN 2014-8879